

35 de ani de la revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă organizată și condusă de Partidul Comunist Român

Conf. univ dr. Gheorghe Ioniță

Universitatea București

Realizînd o largă unitate în jurul clasei muncitoare, a forțelor democratice, patriotice, antifasciste, întărind colaborarea cu forțele militare, Partidul Comunist Român a condus poporul la victoria insurecției naționale armate, antifasciste și antiimperialiste de la 23 August 1944. Acest măreț act istoric a avut loc în condițiile internaționale favorabile ale victoriilor obținute de glorioasa armată sovietică, de armatele celorlalte state ale coaliției antihitleriste. Întorcînd armele împotriva hitleriștilor, poporul român s-a angajat cu întreaga armată, cu toate forțele sale materiale și umane, alături de armata sovietică, de întreaga coaliție antifascistă, în războiul antifascist, pînă la înfrîngerea definitivă a Germaniei naziste. Actul de la 23 August 1944 a deschis o eră nouă în istoria României — era unor profunde transformări democratice, revoluționare, a realizării depline a independenței și suveranității naționale, a făuririi vieții noi, socialiste.

Hotărîrea Comitetului Politic Executiv al Comitetului Central al P.C.R. cu privire la aniversarea a 35 de ani de la eliberarea României de sub dominația fascistă, în „Scînteia”, nr. 11 426, din 18 mai 1979.

Sărbătorim trei decenii și jumătate de la un memorabil eveniment — victoria insurecției naționale, armate, antifasciste și antiimperialiste din August 1944, care a marcat eliberarea patriei de sub dominația fascistă. Pe magistrala istoriei noastre naționale, August 1944 se înscrie ca un moment epocal, care a marcat o cotitură radicală în destinele țării, a deschis calea îndeplinirii celor mai înalte idealuri de libertate și dreptate socială spre care au aspirat și pentru care au luptat, de-a lungul secolelor, generații „Viitorul social”, an, VIII, nr. 3, p. 431—442, București, 1979

după generații, patrioții cei mai luminați, forțele cele mai înaintate ale poporului român.

În cadrul Marii adunări populare consacrate zilei de 1 Mai, tovarășul Nicolae Ceaușescu, Secretarul general al partidului nostru, Președintele României Socialiste, referindu-se la semnificațiile excepționale ale evenimentelor petrecute în țara noastră, în urmă cu 35 de ani, spunea : „*Lupta antifascistă, îndelungată și grea, condusă de partidul nostru, a dus la victoria insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste din August 1944, la eliberarea țării de sub dominația străină, la întoarcerea armelor împotriva Germaniei naziste. Insurecția din August 1944 — realizată în împrejurările internaționale favorabile create de înaintarea victorioasă a Uniunii Sovietice și de succesele celorlalte puteri ale coaliției antihitleriste —, precum și participarea României la războiul împotriva Germaniei fasciste, alături de glorioasa Armată Roșie, au constituit încununarea luptei antifasciste purtate neabătut de poporul român, în frunte cu clasa muncitoare. Acest moment crucial a deschis calea cuceririi deplinei noastre independențe naționale, a împlinirii idealurilor de dreptate socială și națională ale poporului, a făuririi României libere, socialiste*”¹.

Cu cât trec anii și experiența noastră istorică își capătă noi valențe și împliniri, sporesc și semnificațiile majore sub care integrăm insurecția din August 1944 în istoria de două ori milenară a poporului român². Astfel, socotim pe deplin justificat să apreciem că *memorabilul august 1944 a constituit pentru România încununarea luptei duse de-a lungul veacurilor de popor împotriva exploatării și asupririi, pentru libertate și independență națională, pentru progres social și propășirea țării*.

Înfăptuirea insurecției naționale, armate, antifasciste și antiimperialiste victorioase din August 1944 a fost rezultatul activității Partidului Comunist Român de unire a tuturor forțelor muncitorești, antifasciste, de colaborare cu forțele patriotice naționale, cu reprezentanți ai armatei, inclusiv cu monarhia. Această colaborare s-a realizat pe baza luptei pentru ieșirea din războiul împotriva Uniunii Sovietice, în care România fusese împinsă de cercurile reacționare și de Germania nazistă, pentru răsturnarea dictaturii militar-fasciste și alăturarea țării de partea coaliției antihitleriste.

Perioada dictaturii militar-fasciste, începută în septembrie 1940, și a războiului dus alături de Germania hitleristă rămâne înscrisă în istoria României ca una din paginile cele mai întunecate. Dictatura militar-fascistă, executînd ordinele Germaniei hitleriste, a dus o politică de exploa-

¹ Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la marea adunare populară consacrată zilei de 1 Mai*, București, Edit. politică, 1979, p. 10—11 (subl. n.).

² De-a lungul a 35 de ani, istoriografia noastră a marcat din multiple unghiuri de vedere semnificațiile Insurecției din August 1944 și ale participării României la zdrobirea definitivă a mașinii de război naziste. Din multitudinea cercetărilor și realizărilor istoriografice pînă acum înregistrate, vom reține atenția cititorului doar cu ultima dintre ele — și cea mai completă și mai valoroasă, după părerea noastră — ne referim la lucrarea apărută anul acesta, în Editura militară, sub semnătura generalului-locotenent de rezervă, dr. Gheorghe Zaharia, unul dintre specialiștii cei mai cunoscuți și recunoscuți în materie. Lucrarea se intitulează *Insurecția poporului român din August 1944*.

tare prădalnică a resurselor naturale, a bogățiilor țării, a pus industria, agricultura și transporturile în slujba războiului agresiv hitlerist, România fiind astfel împinsă la ruină și dezastru, spre o catastrofă generală. Războiul dus alături de Germania hitleristă a accentuat la maximum jaful și dominația celui de-al treilea Reich asupra țării, a îndoliat mii de familii, a adus maselor populare sărăcie și mizerie.

În aceste condiții grele, masele muncitoare, pături social-politice foarte largi s-au manifestat activ în lupta împotriva opresiunii fasciste și a războiului, pentru libertatea patriei.

Dînd glas frămîntărilor și aspirațiilor uriașei majorități a populației țării, Partidul Comunist Român — stegar neînfricat al intereselor vitale ale poporului român — a condus rezistența antihitleristă, lupta de eliberare de sub jugul fascist, dovedindu-se la înălțimea răspunderii sale revoluționare, naționale. În pofida terorii fasciste, partidul comunist a reușit să-și mențină structura organizatorică, de la organele superioare de conducere pînă la organizațiile de bază, a avut resursele necesare pentru a reface, de fiecare dată, verigile lovite de organele represive antonesciene și a-și continua activitatea. În anii dictaturii militarofasciste, partidul comunist a avut organizații în majoritatea centrelor industriale și îndeosebi în marile întreprinderi; organizații comuniste activau, de asemenea, într-un număr de comune, îndeosebi în zonele din vecinătatea marilor centre industriale. Totodată, partidul își crease legături cu unele unități militare în care activau comuniști, uteciști și patrioți fără de partid.

În întreaga țară, organizațiile P.C.R. au desfășurat o muncă susținută și continuă pentru demascarea politicii dictaturii fasciste și a războiului hitlerist, au organizat, condus și însuflețit mișcarea de rezistență.

Pregătind răsturnarea dictaturii militarofasciste și militînd consecvent pentru salvarea țării de catastrofa națională de care era amenințată, ca urmare a participării la un război nedorit și urit de popor, Partidul Comunist Român a urmărit cu perseverență coalizarea pe baze largi a tuturor forțelor sociale și politice, interesate, dintr-un motiv sau altul, în înfăptuirea unor asemenea acte patriotice. Partidul Comunist Român a fost singurul partid politic din România care a avut, în acele împrejurări, o orientare clară și a acționat în virtutea ei pe niște direcții de larg interes patriotic, național, popular. *Este meritul istoric al P.C.R. de a fi văzut perspectiva eliberării țării de sub jugul fascist în unirea tuturor forțelor naționale care se pronunțau în acest sens, pe baza unei platforme comune.* În documentul intitulat „Punctul nostru de vedere” din 10 septembrie 1940, în rezoluția din luna iulie 1941, în Platforma-program din septembrie 1941, în documentul „Pieirea sau salvarea poporului român” din ianuarie 1942 și în multe alte documente, partidul comunist a adresat întregului popor chemarea de a lupta pentru încetarea războiului antisovietic, pentru răsturnarea regimului fascist al lui Antonescu, alungarea din țară a hitleriștilor și recucerirea libertății și independenței României.

Aceste prevederi programatice, fiind rezultatul unei concepții largi și asigurînd efectiv unirea pe o platformă comună a tuturor forțelor patriotice, antihitleriste, corespundeau întrutotul cerințelor istorice, oglindeau interesele naționale ale țării, revendicările cele mai stringente ale maselor. Criteriul fundamental al colaborării largi patriotice proclamat de comuniști

era adoptarea unei atitudini potrivnice față de „ocupanții hitleriști, de slugile lor trădătoare de țară și de războiul criminal contra Uniunii Sovietice”.

Garanția realizării acestor obiective consta în făurirea unității de acțiune a clasei muncitoare și a unui Front Unic Național antihitlerist al poporului român. „*Partidul Comunist din România* — se arată în Platforma-program din 6 septembrie 1941 — propune lupta comună a tuturor partidelor, grupărilor, personalităților politice și tuturor patrioților români, pentru realizarea Frontului Unic Național al poporului român contra ocupanților hitleriști și a slugilor lor trădătoare de țară, pentru cucerirea cerințelor din Platformă, care sînt cerințele cele mai arzătoare și comune ale poporului român”.

În concepția generală a partidului comunist, privind organizarea răsturnării dictaturii militaro-fasciste, un rol hotărîtor revenea clasei muncitoare. Mobilizînd în acțiunea de rezistență zeci de mii de militanți revoluționari și patrioți, partidul comunist a organizat grupe de sabotare a producției de armament și a transporturilor militare, precum și formațiuni de luptă patriotice care au acționat în principalele centre muncitorești. După datele de care dispunem este cert că asemenea formațiuni de luptă au existat pe întreg cuprinsul țării, indiferent de denumirea pe care au purtat-o și, practic, s-au aflat continuu în acțiunea dirijată de P.C.R. împotriva dictaturii militaro-fasciste și a războiului hitlerist. În legătură cu folosirea în România a metodei binecunoscute a luptelor de partizani se cunoaște că partidul comunist nu s-a orientat hotărît spre o asemenea formă, preferînd o abordare deschisă a clasei muncitoare la locul ei de muncă, antrenînd-o la amplificarea acțiunilor de sabotare a producției pentru frontul hitlerist, la organizarea unor riposte antidictatoriale, antifasciste, a aruncării în aer a depozitelor de armament hitleriste.

Țăranilor muncitori le-a fost lansată repetat chemarea de a se susține de la rechiziții și prestațiile obligatorii, de a provoca defecțiuni rețelei de transmisiuni germane, de a reacționa la silniciile și jafurile săvîrșite de hitleriști.

Numeroși intelectuali, oameni de știință și cultură ai țării au protestat împotriva continuării războiului alături de Germania nazistă, și-au manifestat sub diferite forme adversitatea față de propaganda și ideologia fascistă, hitleristă. În memoriul trimis, în aprilie 1944, căpeteniei dictaturii militaro-fasciste, Ion Antonescu, de către 65 de oameni de știință, membri ai Academiei Române, profesori universitari din București, Iași, Cluj, se arăta că „un cumplit dezastru amenință ființa neamului nostru”, că „interesele vitale ale statului și poporului nostru cer imediată încetare a războiului, oricare ar fi greutățile acestui pas. Sacrificiile pe care România ar trebui să le facă vor fi incomparabil mai mici și mai puțin dureroase decît continuarea războiului”³.

O atitudine potrivnică fascismului și războiului s-a dezvoltat tot mai mult în cercuri largi ale armatei, inclusiv în rîndurile unor ofițeri superiori patrioți, cu stare de spirit antihitleristă, antidictatorială.

În lupta lor plină de abnegație și eroism pentru binele patriei, comuniștii, uteciștii și alți patrioți antifasciști și-au riscat viața la fiecare pas.

³ „România liberă”, din 24 august 1944.

Mulți dintre ei au fost arestați, aruncați în lagăre și închisori sau uciși de gloanțele plutoanelor de execuție.

Rezistența opusă dictaturii fasciste și Germaniei hitleriste a cuprins cercuri largi, inclusiv partidele burgheze și palatul regal, care își manifestau adversitatea față de ocupația germană, protestau împotriva jefuirii țării de către hitleriști.

Toate acestea arătau că în rîndul maselor largi ale poporului, al tuturor cercurilor politice se dezvoltă o puternică stare de spirit antifascistă, antihitleristă, dorința arzătoare de a răsturna dictatura militară și dominația Germaniei naziste.

În anii 1943 — 1944, strălucitele victorii raportate pe fronturi de către coaliția antifascistă și, în primul rînd, de către Uniunea Sovietică — care a dus greul războiului și a dat cele mai mari jertfe în zdrobirea mașinii de război naziste —, succesele dobîndite de forțele patriotice care acționau în mișcarea de rezistență din țările ocupate de hitleriști, au dat impuls forțelor antifasciste din întreaga lume, au însuflețit poporul român la lupta de eliberare, au creat condiții internaționale favorabile pentru dezlănțuirea în țara noastră a ofensivei capitale împotriva dictaturii militarofasciste și a cotopturilor hitleriști.

În condițiile creșterii rezistenței antifasciste în țară și a înfrîngerilor suferite pe front, a luat naștere și s-a dezvoltat criza regimului de dictatură militară-fascistă. Șubrezirea neconținută a pozițiilor guvernului antonescian semăna panică și derută în rîndul cercurilor conducătoare, care au început să recurgă la tot felul de manevre pentru a evita sau amîna sfîrșitul inevitabil.

Folosind contradicțiile existente în dispozitivul dictaturii militarofasciste și acționînd consecvent pentru traducerea în viață a sarcinilor ce le stabilise încă în primele momente ce au urmat instalării regimului antonescian, Partidul Comunist Român a trecut la aplicarea treptată a unor măsuri menite a contribui la strîngerea laolaltă a tuturor forțelor care, dintr-un motiv sau altul, erau potrivnice dictaturii antonesciene, Germaniei naziste și războiului antisovietic. Aceste măsuri dovedeau o viziune clară asupra sarcinilor imediate și de perspectivă ale luptei pentru eliberarea patriei și dezvoltarea ei democratică.

Pe această linie, în toamna anului 1943, P.C.R. a realizat *Frontul patriotic antihitlerist*, în care, alături de el, au venit partide și organizații patriotice, ca Frontul plugarilor, Uniunea patrioților, Uniunea oamenilor muncii maghiari din România (M.A.D.O.S.Z.), Partidul Socialist-Tărănesc, organizații ale Partidului Social-Democrat etc. În toamna aceluiași an, Partidul Comunist Român a reușit să stabilească o serie de contacte cu cercurile palatului regal.

O condiție primordială pentru realizarea sarcinilor majore care stăteau în acele împrejurări în fața întregului popor o constituia *întărirea partidului comunist, a unității rîndurilor sale*. În noua sa componență, instituită la 4 aprilie 1944 (Constantin Pirvulescu, Emil Bodnăraș, Iosif Rangheț), conducerea partidului a desfășurat o intensă activitate pentru întărirea unității și capacității de luptă a partidului, dînd un puternic impuls mișcării de rezistență antifascistă. Păstrînd o strînsă legătură cu activiștii din

afară și cu cei din închisori și lagăre, conducerea partidului s-a orientat tot mai insistent spre mobilizarea tuturor forțelor partidului pentru lărgirea frontului antihitlerist, organizarea și conducerea fermă a luptei de eliberare a poporului.

Un factor care a contribuit la făurirea unei și mai largi coaliții și la întărirea potențialului de luptă al forțelor antidictatoriale și antihitleriste l-a constituit *realizarea, în aprilie 1944, a Frontului Unic Muncitoresc* dintre P.C.R. și P.S.D. La obținerea acestui hotărâtor succes, o contribuție de seamă au adus-o : Constantin Pîrvulescu, Lucrețiu Pătrășcanu, Ștefan Voitec, Constantin Agiu, Theodor Iordăchescu, Victor Brătăleanu, Mihai Magheru, Lothar Rădăceanu, Vasile Bîgu ș.a. Prin făurirea F.U.M. s-a realizat unitatea de acțiune a clasei muncitoare și s-a întărit capacitatea ei de luptă pentru eliberarea patriei și progres social. Manifestul programatic al F.U.M., dat publicității cu prilejul zilei de 1 Mai 1944, chema la unire toate forțele patriotice, antihitleriste, în „*lupta hotărâtă pentru : Pace imediată. Răsturnarea guvernului Antonescu. Formarea unui guvern național din reprezentanții tuturor forțelor antihitleriste. Izgonirea armatelor hitleriste din țară, sabotarea și distrugerea mașinii de război germane. Sprijinirea armatei roșii eliberatoare. Alianță cu Uniunea Sovietelor, Anglia și Statele Unite. Pentru o Românie liberă, democratică și independentă*”.

La inițiativa Partidului Comunist Român, a fost convocată, în noaptea de 13/14 iunie, într-o casă conspirativă a comuniștilor, o consfătuire la care au luat parte reprezentanți ai partidului, ai palatului și armatei (Emil Bodnăraș, Lucrețiu Pătrășcanu, Gr. Niculescu-Buzești, Constantin Sănătescu, Gh. Mihail, C. Vasiliu-Rășcanu, Dumitru Dămăceanu, I. M. Stîrcea, M. Ioanițiu ș.a.). După îndelungi dezbateri, în cadrul consfăturii a fost acceptat punctul de vedere și *planul Partidului Comunist Român de răsturnare prin forță a dictaturii antonesciene, de bizuire a întregii acțiuni insurrecționale pe forțele interne în vederea scoaterii țării din războiul hitlerist și de întoarcere a armelor împotriva Germaniei naziste.*

În rîndurile partidelor burgheze preocupate de posibilitatea găsirii unei soluții de ieșire din situația existentă fără comuniști și fără o participare a maselor își făcea loc tot mai mult teama de a nu rămîne în afara evenimentelor, de a nu-și pierde definitiv pozițiile politice și influența în țară, de a nu se compromite chiar în ochii partizanilor lor. Tocmai de aceea, liderii P.N.Ț. și P.N.L. s-au văzut nevoiți să accepte, la 20 iunie 1944, încheierea unui acord cu Partidul Comunist Român și Partidul Social-Democrat. Rezultat al politicii de largi alianțe general-democratice, antihitleriste preconizată de P.C.R., *crearea Blocului Național-Democrat (B.N.D.)* a reprezentat unirea în lupta antifascistă a celor mai diverse clase și păături sociale, partide și grupări politice, coalizînd în jurul clasei muncitoare — forța de bază a mișcării de rezistență — toate forțele patriotice, masele largi ale oamenilor muncii de la orașe și sate și, totodată, chiar și unii aliați vremelnici, din rîndul claselor dominante.

Semnificația realizării B.N.D. și rolul P.C.R. în ansamblul alianțelor politice create nu au scăpat observației organelor informative naziste, care raportau în acele zile că „*evoluția politicii interne din ultimele săptămîni*

arată clar o trecere a tuturor opozițiilor spre stînga, cu preluarea conducerii acestei opoziții de către partidul comunist”⁴.

La baza făuririi acestor alianțe au stat, în esență, obiectivele de luptă stabilite și propuse de P.C.R. *Fiind prezent în toate înțelegerile realizate din inițiativa și la insistențele sale, P.C.R. a jucat rolul conducător, dinamizator al tuturor forțelor politice capabile să-și aducă într-o măsură mai mare sau mai mică, indiferent de motive și scopuri proprii, contribuția la opera de eliberare națională a țării de sub jugul fascist.*

De teamă de a nu se compromite și a-și îngreuna singuri situația de pe urma susținerii războiului antisovietic dus de Antonescu alături de Hitler, treptat, regele și sfetnicii săi mai importanți, cercurile palatului au evoluat spre o apropiere de forțele politice care consimțiseră la realizarea B.N.D. De unde, la început, regele personal susținuse acțiunea militară dusă de Ion Antonescu alături de Germania hitleristă, el însuși vizitînd în cîteva rînduri frontul și interesîndu-se îndeaproape de desfășurarea și perspectivele operațiunilor armatei, treptat avea să se distanțeze de această cauză. Astfel se și explică acceptarea de către rege a stabilirii unor legături tot mai sistematice cu reprezentanții P.C.R. și ai celorlalte forțe înmănușiate în Blocul Național-Democrat.

Între 20 iunie și 23 august 1944 au avut loc ședințe conspirative ale reprezentanților partidelor din B.N.D. și cercurilor palatului regal, în cadrul cărora s-au discutat îndeosebi probleme de ordin politic, privind structura noului guvern, întocmirea proclamației regale, a decretelor ce urmau să fie adoptate imediat după înlăturarea dictaturii militare-fasciste și alte probleme cu caracter general. În cadrul acestor consfătuiri sistematice s-au conturat două atitudini diametral opuse : aceea hotărîtă, de urgentare a pregătirii răsturnării dictaturii, exprimată de P.C.R., și aceea de tărăgănare, promovată de liderii partidelor burghezo-moșierești.

O importanță hotărîtoare pentru victoria luptei de eliberare națională a poporului român a avut-o *atragera armatei de partea forțelor patriotice*. Pentru pregătirea armatei în vederea răsturnării dictaturii antonesciene *a fost creat în vara anului 1944 comitetul militar*. Legături tot mai sistematice a stabilit partidul comunist cu o serie de cadre de comandă ale armatei, unele dintre ele făcînd parte din cercurile apropiate palatului regal.

O problemă importantă în pregătirea răsturnării dictaturii antonesciene a constituit-o *elaborarea planului acțiunii militare, precum și stabilirea măsurilor pentru traducerea lor în viață*. Sub conducerea P.C.R., comitetul militar a dus la îndeplinire această sarcină.

În ceea ce privește modalitatea înlăturării căpeteniilor fasciste, s-a ajuns la concluzia că cea mai bună soluție era arestarea lor la palatul regal de către o formațiune de luptă patriotică sau, într-un caz neprevăzut, de o echipă formată din ofițeri și subofițeri din garda palatului.

Evenimentele militare din vara anului 1944 pe fronturile celui de-al doilea război mondial și îndeosebi pe frontul sovieto — german au creat împrejurări favorabile pentru trecerea la răsturnarea dictaturii militare-fasciste. La 20 august 1944, cînd pe frontul Iași — Chișinău armata sovietică a început

⁴ Direcția Generală a Arhivelor Statului, fondul „Documente germane”, rola nr. 883/5.631. 433 — 434.

o puternică ofensivă, pătrunzind adine în dispozitivul inamic și silindu-l să se retragă, provocându-i grele pierderi, în interiorul țării efervescența maselor atinsese punctul culminant. Guvernul fascist era izolat, aparatul de stat, cuprins de derută, se descompunea: măsurile politice și militare stabilite de partidul comunist în colaborare cu celelalte forțe antihitleriste fuseseră în ansamblu înfăptuite. Erau coapte toate condițiile necesare trecerii la acțiunea hotărâtoare.

Insurecția națională, armată, antifascistă și antiimperialistă a poporului român a început la 23 August 1944, prin arestarea la palatul regal a dictatorului fascist Ion Antonescu și a altor membri ai guvernului de către un grup de ofițeri și subofițeri. Arestarea s-a produs din ordinul regelui, conform planului stabilit de comun acord cu partidul comunist și celelalte forțe antihitleriste. Sechestrați timp de câteva ore într-o cameră blindată a palatului regal, arestații au fost transportați, în cursul nopții, la o casă conspirativă a partidului comunist, unde au fost deținuți în cel mai strict secret.

A fost format guvernul prezidat de C. Sănătescu, alcătuit din reprezentanți ai celor patru partide componente ale B.N.D. Arătând obiectivele care stăteau la temelia programului guvernului, P.C.R. declara: „Încheierea imediată a armistițiului, scoaterea României din Axă și curățirea teritoriului românesc de ocupația hitleristă, instaurarea unui regim de drepturi și libertăți politice, acestea sînt unele din obiectivele pe care Comitetul Central al Partidului Comunist din România le-a fixat încă din septembrie 1941.

Aceste obiective, care formează programul actualului guvern, constituie temeiul participării P.C.R. în cadrul politicii de bloc național, în actuala formațiune guvernamentală”.

După arestarea guvernului, unitățile militare și formațiunile patriotice au trecut la ocuparea principalelor instituții de stat din București și la blocarea obiectivelor germane. În seara aceleiași zile, la ora 22, s-a difuzat la radio proclamația regelui prin care se anunța doborîrea dictaturii fasciste, ieșirea României din războiul antisovietic, hotărîrea ei de a lupta pentru a-și apăra independența și a elibera partea de nord a țării. Proclamația, care fusese discutată și definitivată într-o ședință comună a reprezentanților din B.N.D. și palatului regal, făcînd cunoscută lumii întregi noua poziție a țării, trecerea ei de partea coaliției antihitleriste, pune de fapt România în stare de război cu Germania hitleristă, ceea ce a avut o influență deosebită asupra întregii armate române pentru întoarcerea imediată a armelor împotriva ocupanților fasciști. Prin proclamație se ordona începerea luptei „împotriva tuturor formațiunilor militare germane aflate pe teritoriul României, pentru eliberarea țării de ocupațiunea germană”.

„Guvernul — se preciza cu tărie — este sigur că armata română va lupta cu un curaj demn de istoria noastră glorioasă și că populația civilă va da tot sprijinul armatei”.

Prin energice acțiuni, trupele române și formațiunile patriotice sprijinite de populație au zdrobit pînă la 26 august forțele hitleriste din București, iar pînă la 28 august 1944 și pe cele din împrejurimile lui. Concomitent, s-au desfășurat lupte grele la Ploiești și în întreaga Vale a Prahovei, la Brașov, Arad, Orșova, Turnu Severin, Slobozia, Călărași, în Dobrogea și în alte regiuni ale țării. Între 23 și 31 august, forțele insurecționale au eliberat

o mare parte a teritoriului țării, cuprinzînd Muntenia, Dobrogea, Oltenia, Banatul și sudul Transilvaniei și Crișanei.

Evenimentele din România, petrecute în timp ce pe frontul de la Iași—Chișinău armatele germane primeau lovituri zdrobitoare din partea forțelor sovietice, au constituit o adevărată lovitură de trăznet asupra guvernului de la Berlin și a reprezentanților lui din România. Lovit cu putere pe front de armata sovietică, iar din spatele frontului de către forțele insurecționale române, comandamentul german a suferit o înfrîngere catastrofală. Prin insurecție au fost anihilate planurile comandamentului german și guvernului antonescian de a trimite toată armata română pe front și a transforma țara într-un teatru de război pustiitor.

O atenție deosebită a acordat partidul comunist organizării primirii sărbătorești a armatei sovietice în București, primele eșaloane ale acesteia sosind aici în după-amiaza zilei de 29 august. În cadrul marilor manifestații și mitinguri ce au avut loc cu acest prilej, au luat cuvîntul reprezentanți ai partidului comunist, ai sindicatelor, oameni ai muncii care au salutat călduros sosirea trupelor sovietice într-o capitală deja eliberată prin acțiunea unită a forțelor insurecționale românești.

Victoria insurecției a contribuit la prăbușirea sistemului de apărare german din Balcani, a deschis direcția strategică a Văii Dunării spre Budapesta și Viena, a grăbit înfrîngerea definitivă a fascismului în Europa. Germania hitleristă a fost lipsită de cei peste o jumătate de milion de ostași români, de resursele petroliere și agroalimentare românești, crescînd în aceeași proporție potențialul militar și economic al coaliției antihitleriste.

Ieșirea României din războiul hitlerist și alăturarea ei puterilor aliate au dat o puternică lovitură pozițiilor militare ale Germaniei naziste, grăbind înfrîngerea definitivă a fascismului în Europa. „Importanța ieșirii României din Axă — scria „Pravda” din 28 august 1944 — depășește cadrul României. Ea are o importanță covârșitoare nu numai pentru această țară, ci pentru întreg Balcanul, deoarece prin aceasta se prăbușește întregul sistem de dominație german din sud-estul Europei (...) Ar fi greu să se subețimeze importanța acestei lovituri date întregului sistem de dominație german din Peninsula Balcanică”. Cotidianul francez „Le Figaro” din 25 august 1944 relatează: „Este prematur să evaluăm toate consecințele pe care le poate avea răsturnarea de situație produsă de România. În orice caz, este un eveniment de mare importanță, care a dat una din cele mai sensibile lovituri celui de-al treilea Reich”, La rîndul său, ziarul american „New York Times”, din aceeași zi, sublinia că istoria va consemna actul de la 23 August „ca unul din cele mai hotărîtoare evenimente ale întregului război”. În același sens, într-un comentariu al agenției Reuter, din 24 august 1944, transmis de postul de radio Londra, se spunea: „Drumul spre Bulgaria, Iugoslavia de est, Ungaria este deschis. De asemenea, Dunărea este nu mai puțin deschisă Armatei roșii, iar cîmpia Bulgariei și Budapesta sînt direct amenințate”.

Insurecția victorioasă a marcat un moment epocal în istoria țării noastre, a avut un rol excepțional pentru destinele poporului, pentru independența și suveranitatea patriei. *Răsturnarea dictaturii fasciste și eliberarea țării de sub ocupația străină au marcat începutul revoluției de eliberare*

socială și națională, antifascistă și antiimperialistă în România, inaugurând o nouă etapă în dezvoltarea țării noastre.

La 23 august 1944, P.C.R. a ieșit din ilegalitate și pentru prima dată în istoria sa a participat la guvernarea țării. Masele au cucerit largi drepturi și libertăți politice.

Evenimentele din August 1944 au dovedit modul creator în care P.C.R. a aplicat, în condițiile specifice țării, concepția revoluționară despre rolul clasei muncitoare și necesitatea unității ei de acțiune, despre alianțele cu alte clase și grupări sociale, despre corelația dintre condițiile obiective și factorii subiectivi, despre atragerea armatei de partea luptei pentru interesele naționale.

Întreaga evoluție a evenimentelor din urmă cu 35 de ani a dovedit că pentru doborârea dictaturii militare-fasciste și asigurarea dezvoltării democratice a țării a fost necesară și justă acțiunea perseverentă a partidului comunist de coalizare a tuturor forțelor patriotice, ca și a tuturor partidelor burgheze și a grupărilor desprinse din ele. În lumina rezultatelor istorice obținute ca urmare a promovării de către partidul comunist a acestei linii politice realiste apare cu evidență necesitatea obiectivă a creării acestei largi coaliții de forțe, de la comuniști și pînă la cercurile palatului regal. Reunite pe baza obiectivului comun al scoaterii țării din războiul hitlerist — deși opuse ca interese și concepții asupra dezvoltării ulterioare social-politice a țării —, forțele politice interne coalizate au constituit factorul hotărîtor în organizarea și îndeplinirea dobîndirii dictaturii militare-fasciste, scoaterii țării din războiul antisovietic și alăturării ei la coaliția antihitleristă.

După victoria insurecției din August 1944, făcînd dovada unei înalte conștiințe patriotice și hotărîrii de luptă, *poporul român a participat cu întreg potențialul său material și militar la războiul împotriva Germaniei fasciste, alături de Uniunea Sovietică și celelalte țări ale coaliției antihitleriste.* Armata română, luptînd umăr la umăr cu armata sovietică, s-a acoperit de glorie și eroism în bătăliile purtate pentru eliberarea totală a țării și, dincolo de hotarele României, pentru eliberarea Ungariei și Cehoslovaciei, pînă la încheierea victorioasă a războiului în Europa. La 9 mai 1945, cînd războiul din Europa s-a sfîrșit cu biruința Națiunilor Unite, România se prezenta cu un bilanț bogat de luptă. Armata sa străbătuse prin luptă peste 1 000 de km — de pe Mureș pînă în Boemia —, luase aproape 118 000 de prizonieri, eliberase peste 3 800 localități, între care 53 de orașe, pusese în front pe timpul războiului un total de circa 540 000 de ostași și ofițeri.

La sfîrșitul războiului, se găseau pe front 16 divizii române, un corp aerian, un regiment de tancuri și alte unități și formațiuni militare, cu un efectiv total de aproape 196 000 oameni. Pierderile armatei române în războiul antihitlerist, începînd cu insurecția din August 1944, au fost în jur de 167 500 de oameni (morți, răniți și dispăruți)⁵.

Contribuția economică a României la războiul antihitlerist s-a cifrat la peste 1 miliard de dolari (valută 1938), ceea ce reprezenta de patru ori mai mult decît veniturile bugetare ale României în exercițiul bugetar

⁵ Vezi detaliu, în *România în războiul antihitlerist*, București, Edit. militară, 1966, p. 696—707.

1937/1938. Este important de precizat că, în 1945, venitul național al țării a reprezentat 50% din cel al anului 1938.

În tot timpul războiului antihitlerist, sub lozincă „*Totul pentru front, totul pentru victorie!*”, lozincă lansată de comuniști, masele largi populare din țara noastră s-au antrenat în spatele frontului într-o muncă plină de eroism pentru sprijinirea materială și morală a luptătorilor de pe front.

Sintetizînd elementele de înaltă semnificație ale suflului larg de masă ce a determinat triumful din August 1944 și participarea la luptele pentru zdrobirea definitivă a mașinii de război hitleriste, tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea : „*în cartea de aur a istoriei poporului nostru vor fi înscrise cu litere de foc marile jertfe de sînge, bărbăție, dîrzenia dovedite în acele împrejurări grele de forțele progresiste, de poporul român, în frunte cu clasa muncitoare și partidul ei comunist. În acele împrejurări, Partidul Comunist Român s-a dovedit la înălțimea misiunii sale istorice de continuator demn al tradițiilor de luptă pentru libertate și neatințare, pentru progresul poporului nostru*”⁶.

Sărbătorind în fiecare an ziua eliberării patriei de sub jugul fascist, poporul român aduce prinos de recunoștință revoluționarilor și patrioților care și-au închinat viața măreței cauze a libertății și independenței țării, ostașilor români, celor care și-au vărsat sîngele pe cîmpurile de luptă pentru zdrobirea Germaniei hitleriste. Întregul nostru popor dă o înaltă prețuire contribuției hotărîtoare aduse de Uniunea Sovietică, de Armata Roșie la înfrîngerea fascismului. Luptele comune ale ostașilor români și sovietici au pus bazele prieteniei de tip nou dintre popoarele țărilor noastre. Este de apreciat, totodată, contribuția ostașilor celorlalte țări aliate la zdrobirea fascismului, lupta eroică dusă de toate popoarele cîmpului, în frunte cu partidele comuniste, împotriva hitlerismului.

„*Răsturnarea dictaturii militar-fasciste — aprecia tovarășul Nicolae Ceaușescu — a marcat o cotitură istorică în dezvoltarea României, lupta anti-fascistă, democratică transformîndu-se rapid într-o mișcare socială de o amploare cum nu a mai cunoscut istoria țării și care a deschis calea celor mai profunde schimbări revoluționare, îndeplinirii idealurilor de libertate și dreptate socială și națională ale poporului român*”⁷.

Eforturile depuse pentru refacerea țării, distrusă de război, participarea cu arma în mînă pînă la victoria finală la lupta antihitleristă a popoarelor, instaurarea guvernului democrat condus de dr. Petru Groza la 6 martie 1945, realizarea reformei agrare în primăvara aceluiași an, victoria forțelor democratice în alegerile parlamentare din 1946, instaurarea Republicii la 30 decembrie 1947, naționalizarea principalelor mijloace de producție la 11 iunie 1948, începutul și desfășurarea vertiginoasă a procesului de socializare a agriculturii și alte momente înălțătoare din istoria fierbinte a acelor ani, toate au fost opera poporului român, care, însuflețit de partidul comunist, s-a străduit și a reușit să dea un nou curs istoriei

Nicolae Ceaușescu, *Cuvîntare la adunarea festivă din Capitală cu prilejul împlinirii a 30 de ani de la victoria asupra fascismului și a 98 de ani de la cucerirea independenței de stat a României*, București, Edit. politică, 1975, p. 20—21.

⁷ Nicolae Ceaușescu, *Semicentenarul glorios al Partidului Comunist Român*, în vol. *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, București, Edit. politică, 1971, vol. 5, p. 869 (subl. n.).

acestei țări și acestui popor prea împilată și nedreptățită pînă atunci, sub toate regimurile bazate pe exploatarea omului de către om.

File memorabile de autentică istorie scrise în fabrici și uzine, pe ogoare, pe front, și alte locuri ale muncii avîntate de reconstrucție a patriei, evenimente înălțătoare ale anilor ce au urmat victoriei insurecției naționale, armate, antifasciste și antiimperialiste din 1944, înfăptuite prin voința și cu participarea directă a poporului român, vor rămîne pentru totdeauna încrustate în conștiința noastră și a celor care ne vor urma, drept însemne ale unei etape eroice, ale unor fapte eroice săvîrșite de oameni eroi.

Astăzi, în întîmpinarea celui de-al XII-lea Congres al Partidului Comunist Român și în plină epocă de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate, în patria noastră, clasa muncitoare, întregul popor român, mai strîns unite ca oricînd în jurul partidului comunist, al conducerii sale, în frunte cu tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, pe temelii de granit puse de memorabilul AUGUST 1944, nu ezită a cheltui oricîte energii pentru atingerea idealului în care cu toții credem cu sinceritate și dăruire, cu patos revoluționar — înălțarea României pe treptele cele mai înalte ale culturii și civilizației socialiste și comuniste.